

ФУНКЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ТРАНСОФРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

І. І. САВЧУК, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

Запорука ефективного фінансового ринку у вірності вибору глибини практичної реалізації та поєднання його функцій. У статті розкриваються різноманітні думки вчених щодо функцій фінансового ринку та доцільність і ефективність їх використання у часи воєнного стану та на перспективу.

Ключові слова: фінансовий ринок, функції фінансового ринку, загальноринкові функції, спеціальні функції, сфера дії функцій фінансового ринку

Постановка проблеми. Фінансовий ринок є основним інструментом, що забезпечує стабільність і розвиток економіки країни, сприяє покращенню добробуту населення, розвитку малого та середнього бізнесу, ефективному залученню та використанню фінансових ресурсів суб'єктами господарювання. Від науково обґрунтованої і векторно співзвучної зі стратегією розвитку держави організації механізму функціонування фінансового ринку залежить як внутрішнього економічного середовища останньої, так і її успіхи у світовій фінансово-економічній системі. Тому фінансовий ринок можна вважати живим організмом, якому властиво реагувати на трансформаційні зміни в економічній площині внутрішньодержавного та загальносвітового рівнів, передусім – у частині функціональних підвалин його реалізації.

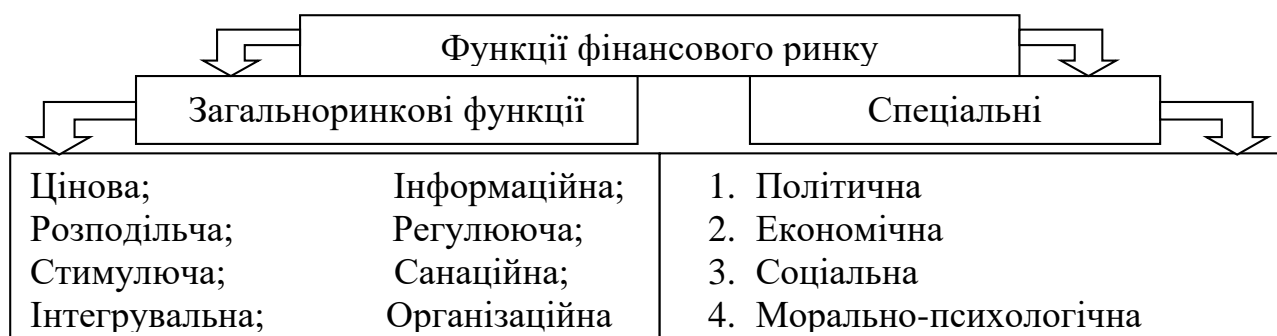
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуком нових функціональних підвалин реалізації фінансового ринку займалися низка вітчизняних і зарубіжних вчених. Зокрема, І. Рекуненко, досліджуючи функціональні основи фінансового ринку на початку ХХІ століття, зауважував на розподілі останніх на загальноринкові та специфічні [1]. Чуницька І. досліджувала підходи стосовно кількісного та змістовного формування функцій фінансового ринку, доводячи необхідність доповнення існуючих груп функцій для точнішого відображення сутнісно-функціональної характеристики фінансового ринку. Науковиця виділяла базисні функції (до яких відносила загально-ринкові та фінансові) та надбудовні функції (до яких відносила деталізуючі та регулюючі функції) [2]. Дослідження теоретичного визначення сутності та структури фінансового ринку проводила О. Клименко, яка відокремила систему ринку цінних паперів та розглядала її як підсистему фінансового ринку, що виконує певні функції [3]. Розглянувши дані функції, можна дійти висновку, що вони є актуальними і їх можна застосовувати не лише до ринку цінних паперів, а й в загальному до будь якого фінансового ринку.

Розглядаючи теоретичні аспекти формування фінансового ринку, Н. Татарин зі співавторами виділяли функції, націлені на мобілізацію ресурсів і застосування їх у тих галузях, що мали потребу в останніх, а також на проекти, що були найефективнішими [4]. У даному контексті безперечно доцільним є ефективного використання ресурсів і використання їх у необхідних сферах фінансового ринку. Проводячи фундаментальний аналіз фінансового ринку з позиції актуальності його функцій, І. Химич запропонувала доповнити останні такою, як мінімізація фінансових ризиків [5]. Дане уточнення однозначно є доцільним, але варто уточнити, що необхідно не тільки мінімізувати ризики, а й контролювати їх відповідними показниками і, за необхідності, втрутитись для їх стабілізації. Наразі економічне середовище в світі зазнає значних трансформацій. І однією з основних причин є збройні конфлікти та природні катаклізми, що здійснюють руйнівний вплив на державні та світову економіки. З огляду на зазначені моменти, фінансовий ринок стає не лише інструментом перерозподілу фінансових ресурсів, а й каральним інструментом, здатним стримати збройну агресію, а також стимулюючим механізмом, якому під силу запустити процес відновлення. Тобто цілком очевидною стає необхідність перегляду функціональних підвалин реалізації фінансового ринку з огляду на актуальності, властиві йому на даному часовому відрізку.

Метою статті є з'ясування сучасних функціональних основ реалізації фінансового ринку в умовах трансформацій економічних систем світу в цілому та економічного середовища України зокрема.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети у дослідженні використовувалися наступні методи дослідження: порівняння, метод наукової абстракції і конкретизування, графічний і табличний методи, метод структурно-логічного аналізу.

Результати дослідження. Сутність будь-якого елемента якнайкраще відображають його функції, що забезпечують поглиблене розуміння явищ і процесів, що реалізуються в межах його функціонування. У загальному твердженні більшість науковців [2, 6] схиляються до думки, що функції фінансового ринку слід поділяти на загальноринкові та спеціальні (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація функцій фінансового ринку

Однак наразі, попри множинність думок, остаточного й узгодженого варіанту стосовно кількості функцій фінансового ринку немає, оскільки кожен дослідник виділяє і наводить свої аргументи, що підтверджують пріоритетність і доречність певних у висвітленні призначення фінансового ринку.

Узагальнюючи думки різних учених щодо окреслення ними базових, на їхню думку, функцій фінансового ринку, маємо ситуацію, висвітлену на рис. 2.

Чучницька І. [2]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Базисні (традиційні ринкові та фінансові функції); 2. Надбудовні функції (включають деталізуючі та регулюючі складові, створюючи та відображаючи вторинні впливові чинники при функціонуванні фінансового ринку).
<ol style="list-style-type: none"> 1. Мобілізація та розміщення тимчасово вільного капіталу; 2. Формування ринкових цін на окремі фінансові інструменти та послуги; 3. Управління (мінімізація) валютних ризиків у формі хеджування. 	Рязанова Н. [7]
Квасницька Р. [8]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ефективний перерозподіл фінансових ресурсів у межах окремих галузей економіки, скоротивши при цьому витрати на формування вільних коштів та їх розміщення у дохідні активи; 2. Зменшити фінансові ризики для кредиторів і позичальників внаслідок перекладання їх значної частки на посередників.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів; 2. Розподіл акумульованих вільних коштів між чисельними кінцевими споживачами; 3. Прискорення обороту капіталу – активізація економічних процесів у державі; 4. Забезпечення умов для мінімізації фінансових ризиків. 	Химич І. [5]
Алексеєнко Л., Стецько М. [9]	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Мобілізація тимчасово вільних ресурсів із різноманітних джерел та їх трансформація у фінансовий капітал; 2. Перерозподіл на взаємовигідних умовах акумульованого вільного капіталу між багато чисельними кінцевими споживачами для ефективного його використання; 3. Забезпечення оптимальної взаємодії покупців і продавців фінансових ресурсів, результатом якої є встановлення ринкових цін на окремі фінансові інструменти і послуги, які найоб'єктивніше відображають співвідношення між попитом і пропозицією; 4. Здійснення кваліфікованого посередництва між продавцем і покупцем фінансових інструментів через створення мережі різноманітних інститутів з реалізації фінансових активів; 5. Створення умов для мінімізації фінансових ризиків; 6. Прискорення обороту капіталу та підвищення ліквідності фінансових активів, що перебувають в обігу. 	

Рис. 2. Функції фінансового ринку у контексті сучасної фінансової думки

Аналізуючи рис. 2, можемо зробити висновок, що Чучницька І. [2] поділяє всі функції на базисні та надбудовні, що, в цілому, є логічним. Рязанова Н. [7], Квасницька Р. [8], Химич І. [5], Алексеєнко Л., Стецько М. [9] мають одностайну думку стосовно функцій мобілізації та економічного використання ресурсів для ефективного функціонування фінансового ринку, що також відповідає сучасним реаліям функціонування фінансового ринку.

Також Рязанова Н. [7], Квасницька Р. [8], Алексеєнко Л., Стецько М. [9] вважають за доцільне виокремлення функції мінімізації ризиків на фінансовому ринку та функції супроводження контролюючого органу за мінімізацією ризиків і втручанням, коли здійснюється підвищення даного показнику на ринку. Алексеєнко Л. і Стецько М. [9], на відміну від інших вчених, виокремлюють функції, що зосереджені на взаємодії продавців і покупців та кваліфікованому посередництві між ними, що, на нашу думку є запорукою ефективного функціонування фінансового ринку, оскільки взаємодія покупців з продавцями формує саму роботу ринку.

Узагальнюючи вищезазначене відносно функцій фінансового ринку, що актуальні на даному етапі його розвитку, варто виокремити ще й функцію взаємодії покупців з продавцями в контексті провадження інноваційних фінансових програм, що сприятиме ефективному функціонуванню фінансового ринку у період відбудови після відміни воєнного стану.

Досліджуючи функціональні основи провадження фінансового ринку, варто звернути увагу на думку Еш С. [6], яка розподілила спеціальні функції останнього за сферами життєдіяльності суспільства (табл. 1). Розглянувши спеціальні функції за С. Еш (табл. 1), розподілені за різними сферами життєдіяльності суспільства, можемо зробити висновок, що в політичній сфері функції відповідають українському становищу, і на сьогодні є актуальними.

Безумовною є доцільність визначених функціональних аспектів фінансового ринку і в економічній сфері, однак варто наголосити на необхідності активізації упереджувального компоненту, яким є страхова сфера, з метою мінімізації ризиків та сталий розвиток останньої, як основного елементу фінансового ринку в Україні у період воєнного стану та повоєнної відбудови.

Також вважаємо, що варто об'єднати в одну сферу впливу соціальну та морально-психологічну царини. До того ж, саме даній сфері наразі варто приділити більше уваги, оскільки вона має значний вплив на повоєнне відновлення та повернення до мирного життя. Адже зміна місця проживання сильно впливає на людей і на їх діяльність в цілому. Відтак пропонуємо реалізувати просвітницьку функцію фінансового ринку, що реалізовуватиметься через підвищення рівня фінансової грамотності населення та психологічної готовності до участі у середовищі фінансовому ринку шляхом активної соціальної взаємодії, зокрема і через соціальну рекламу.

Табл. 1. Спеціальні функції фінансового ринку за сферами дії

Сфера дії	Функції фінансового ринку
Політична	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прискорення інтеграційних процесів входження України до світового співтовариства. 2. Сприяння становленню економічної самостійності, яка є головною опорою незалежності держави. 3. Сприяння створенню справжньої ринкової економічної системи, що є необхідною передумовою розбудови демократичного суспільства. 4. Вихід через фондову біржу національного капіталу на світовий ринок з допомогою розповсюдження серед іноземних інвесторів акцій та інших цінних паперів українських підприємств.
Економічна	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування ринкових цін на окремі види фінансових активів. 2. Організація процесу доведення фінансових активів до споживача через створення мережі різноманітних інститутів з реалізації фінансових активів (банків, бірж, брокерських контор, інвестиційних фондів, страхових компаній, кредитних спілок тощо). 3. Фінансове забезпечення процесів інвестування, яке полягає у створенні фінансовим ринком умов для залучення (концентрації) підприємцем фінансових ресурсів, необхідних для розвитку виробничо-торгового процесу. 4. Перерозподіл на взаємовигідних умовах грошових коштів підприємств з метою їх ефективного використання. 5. Вплив на грошовий обіг, прискорення обороту капіталу, що сприяє активізації економічних процесів. 6. Страхова діяльність та формування умов для мінімізації фінансових і комерційних ризиків. 7. Операції, пов'язані з експортом-імпортом фінансових активів та інші операції, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю. 8. Кредитування уряду, місцевих органів самоврядування шляхом розміщення урядових та муніципальних цінних паперів. 9. Розподіл державних кредитних ресурсів і розміщення їх серед учасників економічного кругообігу, між галузями і сферами ринкової діяльності тощо.
Соціальна	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мотивована мобілізація заощаджень приватних осіб, приватного бізнесу, державних органів, зарубіжних інвесторів, у тому числі й вільних коштів населення для інвестування їх як у виробничу, так і в соціальну сферу 2. Створення нових робочих місць завдяки переміщенню капіталу та інвестуванню тощо.
Морально-психологічна	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування у населення ринкової психології, нового економічного мислення та поведінки. 2. Створення у суспільстві відповідної морально-психологічної атмосфери, формування довіри до фінансових послуг, до фінансових посередників, до цінних паперів та до операцій з ними. 3. Запобігання виникненню на фінансовому ринку зловживань, шахрайства, кримінального середовища тощо

Висновок. Проаналізувавши вищевикладений матеріал, можемо зробити висновок, що більшість думок науковців щодо функцій фінансового ринку зосереджена на мобілізації ресурсів, ефективному їх використанні, запобіганні зловживання та підтримці з боку держави. Водночас, спираючись на реалії сьогодення, вважаємо, що фінансовий ринок має стати більше соціально орієнтованим і зрозумілим для всіх його учасників.

Література:

1. Рекуненко І. І. Функції інфраструктури фінансового ринку. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 9 (123). С. 244–249.
2. Чуницька І. І. Обґрунтування функцій фінансового ринку як засобу підвищення ефективності його функціонування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 25. Ч. 2. 2017. Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvkhdu_en_2017_25\(2\)__35](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvkhdu_en_2017_25(2)__35).
3. Клименко О. В. Теоретичне визначення сутності й структури фінансового ринку *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 19. Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2013/11.pdf. (дата звернення 20.10.2024).
4. Татарин Н. Б., Біда М. С., Бацман І. В. Теоретичні аспекти формування фінансового ринку та аналіз його діяльності в Україні. *Приазовський економічний вісник*. Режим доступу: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/35-1.pdf>. (дата звернення 21.10.2024).
5. Химич І. Фундаментальний аналіз фінансового ринку. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 2 (41). С. 134–141.
6. Еш С. М. Фінансовий ринок : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів; Мін. освіти і науки України, Національний університет харчових технологій. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011. 528 с.
7. Рязанова Н. С. Фінансовий ринок: його генезис, сутність та функції. Режим доступу: foa_2011_17_24.pdf. (дата звернення 21.10.2024).
8. Квасницька Р. С. Інвестиційний потенціал інститутів фінансового ринку України: монографія. Хмельницький: ПП «Монускрипт», 2015. 314 с.
9. Алексеенко Л. М., Стецько М. В. Фінансовий ринок: Навчальний посібник. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. 190 с.
10. Лук'янов В. С. Сутність і проблеми наукових трактовок фінансового ринку на сучасному етапі. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 5 (131). Режим доступу: <http://catalog.puet.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:193061/Source:default>.

References:

1. Rekuenko, I. I. (2011). Functions of the financial market infrastructure. *Actual problems of the economy*, no. 9 (123), pp. 244–249. [in Ukrainian].
2. Chunytska, I. I. (2017). Justification of the functions of the financial market as a means of increasing the efficiency of its functioning. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, issue 25, part 2. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvkhdu_en_2017_25\(2\)__35](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvkhdu_en_2017_25(2)__35). [in Ukrainian].

3. Klymenko, O. N. (2013). Theoretical definition of the essence and structure of the financial market. *Investment: practice and experience*, no. 19. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2013/11.pdf (access date 20.10.2024). [in Ukrainian].
4. Tataryn, N. B., Bida, M. S., Batsman, I. V. Theoretical aspects of financial market formation and analysis of its activity in Ukraine. *Pryazovsky Economic Bulletin*. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/35-1.pdf> (access date 21.10.2024). [in Ukrainian].
5. Khymych, I. (2013). Fundamental analysis of the financial market. *Galician Economic Bulletin*, no. 2 (41), pp. 134–141. [in Ukrainian].
6. Ash, S. M. (2011). Financial market: a study guide for students of higher educational institutions; Min. of Education and Science of Ukraine, National University of Food Technologies. 2nd edition K.: Center of Educational Literature. 528 p. [in Ukrainian].
7. Ryazanova, N. S.. Financial market: its genesis, essence and functions. URL: [Foa_2011_17_24.pdf](Foa_2011_17_24.pdf) (access date 21.10.2024). [in Ukrainian].
8. Kvasnytska, R. S. (2015). Investment potential of financial market institutions of Ukraine. Khmelnytskyi: PP «Monuskript». 314 p. [in Ukrainian].
9. Alekseenko, L. M., Stetsko, M. V. (2016). Financial market: Study guide. Ternopil: FOP Palyanytsia V. A. 190 p.
10. Lukyanov, V. S. (2012). The essence and problems of scientific interpretations of the financial market at the current stage. *Actual problems of the economy*, no. 5 (131). URL: <http://catalog.puet.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:193061/Source:default>. (access date 18.10.2024). [in Ukrainian].

Annotation

Savchuk I. I.

Functions of the financial market in the conditions of the transformation of the economic environment of Ukraine

The financial market is one of the main tools for the development of the economy, business, and the welfare of the population. However, it is important to find out what are the functional foundations of its implementation. After all, the priority areas of development and the efficiency of the functioning of the financial market in its various transformations depend on them. It is the identification of certain functions of the financial market, from the standpoint of its multifunctionality, that will allow not only to navigate in a certain situation, such as the state of war in Ukraine and the crisis in the financial and economic system of the state, but also to outline the prospects for future development.

Summarizing the opinions of foreign and domestic scientists who were engaged in the study of the financial market, in particular its functions, made it possible to identify the most relevant of them for the modern Ukrainian financial market.

It is worth noting that the scientific community clearly tends to divide the functions of the financial market into general market and special functions. Moreover, if the former refer to certain attributes of the financial market, the latter are related to the sphere in which it is implemented. Attention is also focused on the functions of the financial market, identified by domestic scientists, which highlight in detail the relevance of its direction in modern Ukrainian realities. The necessity of division of functions by spheres of activity was separately emphasized.

Based on the functional direction of the financial market, a step has been taken to identify priority areas of activity that require increased attention during the post-war reconstruction of Ukraine. And they foresee not only the sustainable development of the financial market, but, above all, its active interaction with the population in the direction of the growth of its well-being.

As a result of the analysis, the need for socialization of the financial market through the prism of the moral and psychological sphere of interaction with the aim of forming the public's understanding and perception of the financial market as an integral part of state activity and social life is emphasized.

Key words: financial market, functions of financial market, wide-market functions, special functions.

УДК: 332.1: 339.9: 338.43

DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-211-219

СТРАТЕГІЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

А. О. РЕВУЦЬКА, кандидат економічних наук

О. С. ФРОТЕР, кандидат економічних наук

З. В. НЕПОЧАТЕНКО, викладач

Уманський національний університет садівництва

У статті розкрито роль та принципи агробізнесу в рамках концепції циркулярної економіки та його внесок у досягнення сталого розвитку. Досліджено адаптованість розвитку аграрного сектору до вимог сьогодення та вплив циркулярної економіки на створення стійкої, екологічно відповідальної системи сільськогосподарського виробництва. Обґрунтовано необхідність перегляду традиційних методів ведення сільського господарства та впровадження інноваційних технологій, які зменшують вплив на навколишнє середовище та оптимізують використання ресурсів.

***Ключові слова:** циркулярна економіка, продовольча безпека, зелена економіка, стратегія управління, сталий розвиток, аграрний сектор, агробізнес, екосистемний підхід, ресурсоощадність, невизначеність, стеле виробництва, економічні ризики, екологічний баланс.*

Постановка проблеми. Сучасний агробізнес України стикається з численними викликами, зокрема економічною нестабільністю, змінами клімату, дефіцитом природних ресурсів та високою залежністю від глобальних ринків. В умовах постійної невизначеності важливо впроваджувати стратегії, що сприяють сталому розвитку та підвищенню конкурентоспроможності сектора. Одним із таких інструментів є концепція циркулярної економіки, яка акцентує увагу на переході до ефективного використання ресурсів, зменшенні відходів і забруднення, а також на підтримці довгострокової екології.